

Divanü Lügati't-Türk'ün Yazılma Amacı Üzerine Bir Değerlendirme¹

Yılmaz BACAKLI

Okt., Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
yilmazbacakli@karabuk.edu.tr

Enver KAPAĞAN

Yrd. Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
enverkapagan@karabuk.edu.tr

Mustafa KUNDAKCI

Yrd. Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
mustafakundakci@karabuk.edu.tr

Öz

Dil, bir millet için varlık yokluk meselesidir. Bireyleri birbirine bağlayan, onlardan bir millet inşa eden dilin kudretidir. Dil, milletleri hayat sahnesine çıkarmakla kalmaz; onları çeşitli taarruzlara karşı da korur. Milletler, var olmak için daha çok kültürel birikimlerinin tüm imkânlarını kullandıkları siyasi mücadelede başarılı olmak zorundadırlar. Bu mücadele devresinde ise kültürün taşıyıcısı olan dili kullanırlar. Milletler, dili etkin olarak kullandıklarında güç ve otorite sahibi olur. Dile hakkı olan dikkati göstermediklerinde ise tüm varlıkları istimlak edilir. Kısacası dil, milletlerin varlık mücadelesinde başat aktördür. Dili berkitip, bereketlendirenler kazanırken, ihmal edenler kaybeder. Kaşgarlı Mahmud, milleti hesabına bu gerçeği fark ederek dilin yanında durur. O, dilin millet demek olduğunu iyi bilir. Eseri Divanü Lügati't-Türk'te, Türk dilinin imkânlarını anlatmaktan çok bir milletin siyasi kudretini tarihe not düşer. Kaşgarlı Mahmud'un eseri sadece bir dil öğretim kitabı olarak değerlendirilemez. Dönemin şartları, eserin mahiyeti, yazarın kimliği ve eserin sunulduğu makam birlikte değerlendirildiğinde bu gerçek daha iyi anlaşılabilir.

Anahtar Kelimeler: Dil, millet, siyaset, Divanü Lügati't-Türk, Kaşgarlı Mahmud.

An Evaluation on the Writing Purpose of Divanu Lügati't-Turk

Abstract

Language is a matter of life or death for a nation. The thing connecting individuals to each other and building a nation from them is language's power. Language not only put nations on the stage of life, but also protects them against various assaults. To come into existence, nations have to be successful in the political struggle in which they rather use all the possibilities of their cultural accumulation. And in this struggle they use language which is the culture conveyer. When nations use language effectively, they gain power and authority. When they don't show the rightful attention to language, all their assets are expropriated. In short, language is the leading actor in the nation's struggle for existence. Kaşgarlı Mahmud's work is not accessed only as a language teaching book. When the conditions of the era, nature of the work, the author's identity, and the position that the work was submitted are accessed together, this fact can be understood better.

Keywords: Language, Politics, Divanu Lügati't-Turk, Kashgar Mahmud, Nation

¹ Bu yazı, 21-23 Nisan 2015 tarihlerinde Kırgızistan Mahmut Kaşgari Üniversitesinde gerçekleştirilen "II. Uluslararası Kaşgarlı Mahmut Sempozyumu"nda sözlü olarak sunulan "Siyasi Bir Metin Olarak Divanü Lügati't-Türk" adlı bildirinin makale formatına çekilmiş, güncellenmiş, geliştirilmiş metninden oluşmaktadır.

Giriş

Dil, bir topluma kimlik kazandıran; onları görünür ve başkalarından ayırt edilir kılan başlıca davranış biçimidir. Bu davranış kalıbı, sadece ses ve anlam istifinden oluşmaz; seslere ve anlama işleyen bir toplumsal hafızayı da taşır. Bu bakımdan dil, kendisini kullanan milletlerin zaman içinde savrulup yok olmamak için tutundukları tarihi de ihtiva eder (Crystal, 2007: 52-57).

Bireyden başlayarak tüm toplumu ve sonunda milleti inşa etme kuvvetine sahip önemli bir kültür vasıtası olan dil; ait olduğu millete göre şekil, telaffuz ve anlam bakımından farklılıklar gösterir. Bu bakımdan özgün bir yapıya sahip olan dil, kendisini kullanan insanlara zengin bir düşünce ve kültür hayatının imkânlarını sunar.

Milletler için son derece hayati olan dilin, zaman zaman araştırmalara konu olması da kaçınılmazdır. Daha çok dinî, ticarî ve siyasî sebeplere bağlı olarak yapılan dil bilgisi (gramer) çalışmaları yazının bulunmasından yaklaşık 2500 yıl sonra başlar (Onan, 2003: 426).

Dilin incelemeye konu olması ve ona dair bir bilgi birikiminin oluşturulması, temelde dili öğrenmek veya öğretmek amacıyla ilgilidir. Zira dilin toplumsal ölçekte bir hafıza, dahası milli ve yerli olan her şeyin tarihini taşıyor olması dünyaya 'beka' arzusuyla gelen insanın dile sahip çıkmasını da zorunlu kılar. Dilin kaderi ile milletin kaderi ortak olunca millet, kimi zaman toplu olarak kimi zaman da fert fert dil üzerinden kendisini korumaya, varlığını sürdürmeye çalışır. Bu çeşit bir korumacı refleks, bir dilin kendine ait toplumsal mecrada çeşitli sebeplerle horlanması yahut önemsizleştirilmeye çalışılması neticesinde gelişir. Her ne kadar şuursuz bir refleks gibi algılsa da bir dili imhaya, tahkire yönelen çabalara karşı yürütülen o dili koruma maksatlı çalışmalar, daha çok o dilin uzmanları tarafından ve şuurlu bir şekilde gerçekleştirilir.

Bir dil için varlık yokluk davası, o dilin gerek ana dil gerek yabancı dil olarak öğretimi ile mümkündür. Dilin şuurlu ve esaslı bir biçimde öğrenilip öğretilmesi için de temel gereksinim gramer çalışmalarıdır (Banguoğlu, 1987: 35). Türk dilinin gramer sahasında bilinen ilk çalışması ise ancak 11. yüzyılda yapılır.

Edebiyat, Dil ve Siyaset İlişkisi

Her sanat dalı kadar edebiyatın ve edebiyatın olduğu kadar tüm hayatın ifade vasıtası olan dilin siyasetle kaçınılmaz bir ilişkisi vardır. Zira sanatçı, eserini tümüyle estetik kaygılarla ortaya koyuyorsa da eserin ortaya çıkış anına kadar edindiği değer ve tutumların hepsi, esere kaçınılmaz olarak yansımaktadır. Gündelik deyişle 'siyaset' olarak adlandırılabilir bu değer

ve tutumların esere yansımaları, eseri siyasî ya da ideolojik bir söylemin malzemesi yapmaz.

Siyasetin her birey kadar edebiyat ve dil alanında eser veren sanatçının da yaşamında artan yeri, bu uğraş alanları ile siyaset arasındaki ilişkiyi daha da güçlendirmektedir. Bu kaçınılmaz ilişkiyi görmezden gelerek edebiyatın ve dilin siyasetten bağımsızlığından söz etmek bu alanların tabiatından haberdar olmamak demektir. Zira edebiyat, dil ve siyaset arasındaki ilişkinin zorunluluğu biraz da sanatçının her bakımdan eksik ve kusurlu gibi algıladığı dünyayı, kendince tamamlayabilmek amacıyla aldığı tavırda gizlidir. Bu tavır sanatçının siyasiliğinden başka bir şey değildir (Çağan, 2004: 75).

Edebi eser ve eserin esasını oluşturan dilin imkânları eser sahibinin hayata bakışını, duruşunu, mevcut ya da olası sorunlara karşı tekliflerini içeren bir mahiyet taşır. Her eserin varlığını zorunlu kılan bir iddiası vardır. Bu bakımdan edebiyat ve dilin siyasetle müşteregi zorunludur.

Türk Dili Çalışmalarında Kaşgarlı Mahmud'un Yeri

Türk milletinin tarih sahnesine çıkışı milattan 18 asır öncelere kadar uzanmaktadır. Türk diline ait ilk yazılı metinler ise 8. yüzyılda yazılan Orhun Abideleridir. Bu eserlerden evvelki dönem dil tarihi açısından karanlık dönemdir (Ercilasun, 2011: 30). Ancak eldeki ilk metin örneklerinden hareketle Türk dilinin çok daha eski tarihlerde bağımsız bir millet dili olarak kullanıldığını söylemek mümkündür.

Türk dili; tarihi bakımından çok eski, imkânları açısından çok zengin olmakla beraber uzun yıllar sistemli bir araştırmaya ve incelemeye konu olmaz. Dil üzerinde böyle bir araştırma yapılmadığı için de dili sistemli bir biçimde öğretme imkânı yoktur. Nitekim İslami döneme kadar Türk dilinin sistemli bir biçimde öğretilip öğretilmediği konusunda da açık ve kesin bilgiler bulunmamaktadır. Uygur döneminde ve İslami dönemlerde özellikle dini içerikli birçok çeviri çalışması yapılmışsa da aile ve çevre dışında bir dil öğretimi yapıp yapılmadığı konusunda aydınlatıcı bilgilere rastlanmamaktadır (Ağar, 2004: 1).

Türk dili üzerine yapılmış ilk ciddi araştırma Kaşgarlı Mahmud'un yazdığı Divanü Lügati't-Türk'tür. Yabancılarla Türk dilinin öğretimi konusunda da bilinen ilk yazılı eser olarak anılan Divanü Lügati't-Türk, esasında bir sözlüktür. Ama eserde bir sözlükten fazlası vardır.

Eser, Türk dilinin 11. yüzyıldaki dil özelliklerini, lehçe ve ağız farklılıklarını, ses ve yapı bilgisini anlatan bir dilbilgisi kitabı; halk bilimine ve edebiyatına malzeme kazandıran zengin bir kaynak; kişi, boy, yer adları bakımından bir bilgi dağarcığı; çağın cemiyet yapısını siyasî, iktisadî,

kâinat anlayışı yönüyle tanıtılan bir sosyoloji mecmuası olarak da anılabilir (Kaçalın, 2008: 46).

Kitabü Cevâhir'in-Nahv fi Lügati't-Türk isimli bir Türkçe gramer kitabı da yazan Kaşgarlı Mahmud'un bu kitabının günümüze kadar ulaşmış bir nüshası yoktur. Divanü Lügati't-Türk'ün İstanbul Millet Kütüphanesinde bulunan tek nüshasının ise Şam'da yaşayan Muhammed bin Ebiî Bekr ibni Ebi'l-Feth tarafından kopya edildiği bilinmektedir (Tekinoğlu, 2015: 359-361).

Eseri yazmaya çok önceden karar verdiği eserden net olarak anlaşılan Kaşgarlı, tasarladığı eser için Türk coğrafyasında epey uzun süren bir seyahat yapar. Bu seyahat sırasında malzeme toplar ve eseri için gerekli notları alır. Nihayet 1072'de yazmaya başladığı eserini 1074'te tamamlayarak devrin Abbâsi Halifesi Ebu'l-Kâsım Abdullah b. Muhammed el-Muktedî Biemrillâh'a takdim eder (Genç, 1997: 13). İyi derecede Arapça bilen Kaşgarlı, zamanındaki Arapça dil çalışmalarından da istifade ederek özellikle Türk dili tarihi için çok önemli bir merhale sayılabilecek ilk dil çalışmasını gerçekleştirir.

Bir Siyasi Metin Olarak Divanü Lügati't-Türk

Divanü Lügati't-Türk, yaygın kabule göre Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla hazırlanmış genişçe bir sözlük ve gramer kitabıdır. Esasen bu kabulün eserin muhtevasının pratik bir neticesi olduğu gerçektir. Ancak yazar adına, eserin yazılışı için bu kadar yalın bir amaç seçilmesi isabetli değildir.

Eser, elde bu yönde somut deliller olmasa da, Araplara Türkçe öğretmek için kullanılmış olabilir. Fakat bu durum yine de eserin doğrudan Araplara Türkçe öğretmek maksadıyla yazıldığını göstermez. Nitekim daha çok zengin bir sözlük olarak adlandırabileceğimiz eserin bu şekliyle tek başına bir yabancı dil öğretme materyali olarak kullanılması da hayli zordur.

Eserin giriş bölümü, Kaşgarlı'nın eseri hangi sebeple yazdığı sorusunun tam bir cevabı olmasa da önemli sayılabilecek ipuçlarını ihtiva etmektedir:

"Yüce Tanrı, devlet güneşini Türk burçlarında doğdurdu. Dönenceleri onların ülkeleri çevresinde döndürdü. Bundan dolayı onları Türk diye adlandırdı. Onları çağın hakanları yapıp dünyanın egemenlik dizginlerini ellerine verdi. Onları herkese üstün kıldı, tüm insanlıkla görevlendirdi, doğruluğa yöneltti. Onlara katılanları ve onlar adına çabalayanları güçlendirdi. Bu nedenlerle, istedikleri her şeyi elde ettiklerini ve çapulcuların rezilliğinden kurtulduklarını kavradım –[ve anladım ki] akıl sahibi her insan onlara katılmalıdır; yoksa onların ok yağmurunun altında kalırlar. En iyisi onların gönüllerini almak, onlara kulak vererek yavaşmak ve onlarla kendi dillerinde konuşmaktır. Onların düşmanlarından biri,

onlardan yana geçerse, onu diğerlerinin hışmından korurlar; başkaları da onunla birlikte sığınabilirler. Böylece kötülüğe uğrama korkuları kalkmış olur.

Buhârâlı imamlar arasında güvenilir bir kaynaktan ve Nişaburlu bir imamdan işittim. Her ikisi de aşağıdaki hadisi aktardı. İkisinin de bilgi kaynağı Tanrı'nın elçisine (Tanrı'nın salat ve selamı onun üzerine olsun) dayanıyor. Kıyamet günü belirtilerinden, ahir zaman fitnesinden ve Oğuz Türklerinin ortaya çıkışından söz ederken dedi ki: 'Türklerin dilini öğrenin, çünkü onların egemenliği uzun sürecektir.' Bu hadis doğru ise – sorumluluğu anlatanların boyunlarına olsun– Türkçeyi öğrenmek dinsel bir gerekliliktir; yok kesin değilse, bilinç de bunu gerektirir bir iş olur. Bu doğru değil ise, akıl bunu emreder.(Mahmûd, 2012: 19)"

Tam anlamıyla siyasi bir içeriğe sahip bu metinde yazar özetle:

1. Türklerin dünyayı yönetmesinin kendileri için bir görev olduğu ve bu görevi bizzat Tanrı'nın verdiği,
2. Tüm insanlık için adaletin, iyiliğin, huzur ve refahın teminatının Türkler olduğu,
3. Yukarıdaki iki sebebe bağlı olarak Türklerin dilini öğrenmenin dini ya da akli bir vecibe olduğu vurgulanır (Kaya, 2009: 146).

Eserin daha başında yazarın iddiası bu kitapla Türklerin dilini öğretmek değil, bu dilin öğrenilmesi gerektiğine okuyucusunu ikna etmektir. Kaşgarlı, yer yer siyasi bir söylevi andıran önsöz metninde aynı kültür dairesinde buldukları Araplara siyasi üstünlük sağlama amacını gizlemeye ihtiyaç duymaz. Üstünlük iddiasına delil olarak sunduğu referanslar da müşterek alandan yani dindendir. Bu iddianın referansı, yani kaynağı olarak bizzat Tanrıyı ve Peygamberi gösterir. Bunların asılsız çıkma ihtimaline karşılık ise üstünlük iddiasının meşruiyetini akla bağlar.

Divan; oluşturulma süreci, yazarın önsözü ve devrin halifesine sunulmuş olması dikkate alınarak değerlendirildiğinde yalın bir ilmi amacın ötesinde siyasi bir amaca dönük hazırlandığı görülebilir.

Türkler, Orta Asya'dan Batıya gelirken kendilerine has bir uygarlık zeminini inşa etmeye hazır bir potansiyelle gelirler. Doğudan Batıya yönelen göç dalgası bu anlamda bir savrulma, plansız ve stratejisi bulunmayan bir kaçış değil; her adımı hesaplanmış, stratejik bir harekettir. Böyle stratejik bir hareket için ciddi bir birikime ihtiyaç vardır. Türklerin bu planlı göç sürecini kararlaştırma, uygulama ve sonuçlandırmaya yetecek birikimi vardır. Zira geldikleri coğrafyada binlerce yıl tecrübe edilmiş bir devlet yönetimi geleneğine ve esasını bu geleneğin oluşturduğu askeri, iktisadi, siyasi alanlarda zengin bir kültüre sahiptirler.

Eserin yazıldığı yüzyılda oldukça geniş bir bölgede Türk egemenliği söz konusudur. Kaşgarlı, eseri yazmadan önce Türk ellerini bir süre dolaşır ve

sonra Bağdat'a gider. 26 Ağustos 1071'de Malazgirt'te Bizans'ı bozguna uğratan Selçuklu Türkleri, bütün Ön Asya ve Orta Asya'ya hâkim olurlar. Kısacası bu zaferle Türkler, dünyanın bir numaralı gücü hâline gelirler. Malazgirt Savaşı sırasında Bağdat'ta muhtemelen eserinin hazırlıklarıyla meşgul olan Kaşgarlı Mahmud, eserini bu siyasî üstünlüğün şuuruyla kaleme alır. Nitekim bu durum eserin girişinde bizzat yazarın Araplara önemli mevkilere gelebilmeleri için Türkçe öğrenmelerini tavsiye etmesinden ve Tanrı'nın, dünyanın idare yularını Türklerin eline verdiğini belirtmesinden rahatlıkla anlaşılabilir (Ercilasun, 2004: 320).

Dil ve siyasi egemenlik arasındaki kuvvetli ilişki sebebiyle eser, dönemin siyasi hayatında kurucu unsurlardan biri olan Türklerin kültürünü, o milletten olmayanlar nezdinde tescilleyen bir mahiyete sahiptir (Canbolat, 2007: 7). Bu sebeple Divanü Lügati't-Türk ilmi bir kitaptan çok Türklerin o tarihteki 'varlık siyaseti'ne karşılık gelebilecek bir metindir. Dönemin siyasi tarihi incelendiğinde eserin yazılışındaki siyasi maksat çok daha net görülmektedir.

Türk kültür ve edebiyatında önemli bir yeri olan siyasetnameler, devlet yönetiminin dayandığı esaslar ve hükümdarlık sanatının inceliklerini konularında sultana ve diğer devlet erkânına kılavuzluk etmeyi amaçlayan eserlerdir (Türkdoğan, 2010: 418). Klasik anlamda bir siyasetname, zamanın hükümdarının gücünü ve otoritesini pekiştirmek amacıyla yazılmaktadır (İnalçık, 1996: 259). Divanü Lügati't-Türk ise Orta Asya İslam kültürünün gelişmesinde Araplar ve İranlılar kadar etkili olan Türklerin dil, edebiyat ve kültür bakımından gücünü ve otoritesini ortaya koymak ve pekiştirmek amacıyla yazılır (Caferoğlu, 1970: 6-9). Nitekim eser, devrin halifesine bizzat yazarı tarafından teslim edilir. Eser, klasik anlamda bir siyasetname değildir; fakat esası bakımından siyasi bir amaçla hazırlanmış olmalıdır.

Bir milletin siyasî ve sosyal hayatını, askeri ve mali yapılanmasını, kanunlarını, yansıtan eserler olan siyasetnamelerin Tür tarihindeki en önemli örneklerinden biri de Yine Divanü Lügati't-Türk ile yakın zamanlarda (1091) yazılan Nizâmü'l-Mülk'e ait Siyasetname'dir. Aslı Farsça olan eserin dönemin en kuvvetli dillerinden biri olan Arapçaya bakışı Kaşgarlı'nın Türkçe ile ilgili çabasını destekler niteliktedir. Ona göre hükümdarın ya da bir bilgenin Arapça bilmesi çok da elzem değildir. *"Bilge, kelime hâzinesi zengin ve dil kurallarına hâkim olarak Arap lisanını sular seller gibi bilen değildir. Bilge, ilme bir bütün olarak hâkim olan kimsedir. Bildiği diller ayrıyeten bir erdemdir. Kur'an hükümlerini, şeriatı ve tefsiri Türkçe, Farsça yahut Rumca bilen kişi Arapça bilmese de bilgedir."* (Ayar, 2016: 98) Esasında bu tespit oldukça önemlidir. Çünkü Arap kültürü İslam dinine kaynaklık etmesi bakımından üst kültür Arapça da etken/hâkim dil pozisyonunu kaybetmiştir. Kaşgarlı'nın özellikle Araplara Türkçeyi öğrenmelerini tavsiye etmesi de Türk kültürünün üst kültür, Türk dilinin de etken bir dil

durumuna geldiğinin göstergesidir. Zira bir dilin yabancılar tarafından öğrenilmesi zorunluluğu ancak bu durumda ortaya çıkabilir. Eser bizzat halife tarafından kabul edildiğine göre bu durum o dönemde genel bir kanaattir.

Bu eserin siyasi cephesini anlayabilmek için devrin siyasi ortamını özellikle Araplar ve Türkler arasındaki ilişkileri anlamak gerekir. 11. yüzyılın ikinci yarısında Türkler, bir yandan Bizans sınırlarına bir yandan da Irak'ta Abbasi halifesinin oturduğu Bağdat şehrine varan geniş bir alanda üstünlük ve hâkimiyet sağlamış bulunmaktadır. Dahası Türkler, eski inanışlarını bırakıp toplu olarak İslam dinini kabul ettiklerinden, artık Araplarla aynı kültür alanına girerler. Ayrıca bu yeni medeniyet dolayısıyla, Orta Asya'da bilim ve kültür dili olarak Türk diline karşı Arapça da hâkimiyet savaşı vermektedir. O tarihte dinî bakımdan Abbasi halifesine bağlı olan İslam âlemi, yine günün tarihi ve sosyal şartları dolayısıyla Türklerin özellikle askeri alanda maddi ve manevi üstünlüğünü de kabul eder (Korkmaz, 1995: 256). Kaşgarlı eserini, İslam medeniyetinde kültür hayatını şekillendiren bu yeni milleti daha yakından tanıtmak üzere yazar. Yazarın dilinden, milletinden ve dolayısıyla kültür bütününden yana duruşu siyasi bir tavidir. Bu sebeple eser de esasında siyasi bir eserdir.

O dönem sembolik bir güce sahip olan Abbasi halifesi ile fiili gücü elinde bulunduran Selçuklular aynı zamanda hısımdır. Kaşgarlı Mahmud'un eserini kendisine sunduğu Ebu'l-Kâsım Abdullah b. Muhammed el-Muktedî Biemrillâh Alp Arslan'ın kızıyla evlidir. Başka bir ifadeyle Halife, o sırada Selçuklu hükümdarı olan Melikşah'ın kayınbiraderidir (Adalıoğlu, 2008-09: 34). Henüz tahta çıkan halifeyi hısımlık sebebiyle daha fazla kontrol imkânı bulunan Selçukluların ona ihtiyacı kadar; şii Fatimî baskısına karşı iktidarını korumak zorunda olan Halifenin de Türklerin desteğine ihtiyacı vardır. Savaşçı ve cengâver oldukları iyi bilinen Türkler, bu siyasi ortamı da değerlendirerek aynı zamanda yüksek bir kültüre sahip olduklarını da göstermek ister (Kaya, 2009: 147). Divanü Lügati't-Türk bu kültürün tanıtımı için hazırlanmış siyasi bir metin olarak öne çıkar.

Sonuç

Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lügati't-Türk isimli eserinin yazılma amacını tartışan bu çalışmadan kitabın Araplara Türkçe öğretmeyeceği çıkmaz. Fakat eserin bugün sadece bu amaçla anılıyor olması en büyük haksızlıktır. Türk dil tarihi için bir merhale sayılabilecek kıymetteki eserin sadece hazırlık süreci bile yıllar sürer. Yazarın hazırlık öncesinde de ciddi bir karar ve planlama evresi geçirmiş olması muhtemeldir. Onu bu eseri yazma kararına götüren şeyin sadece Araplara Türkçe öğretmek olması çok mantıklı değildir.

Divanü Lügati't-Türk, Türk dil sahasında ilk olmasına karşılık acemice hazırlanmış bir eser değildir. Üstelik dil konusunun ihtiva ettiği tüm kıymetleri kuşatan bir çalışmadır. Bu sebeple yazarın eseri bir ideal için hazırladığı ve amacın bugün bize ezberletilenden daha karmaşık olduğu muhakkaktır.

Eser yazarını da aşan bir mahiyet gösterir. Maksudı sadece dili öğretmek olan kitaplar yazarını, çok çok yöntemini işaret eden teknik kitaplardır. Onlar basit bir materyaldir. Oysa Divanü Lügati't-Türk yazarını aşan ve bir millete dair her şeye işaret eden hususi bir eserdir. Bu manada eser, siyasi cephesiyle değerlendirilmeye matuf zengin anlamlar taşımaktadır.

Kaynakça

ADALIOĞLU, Hasan Hüseyin, (Kasım 2008-Ocak 2009), Kâşgarlı Mahmud ve Abbasi Halifeliği, Akademik Araştırmalar Dergisi/Journal of Academic Studies (Kâşgarlı Mahmud Özel Sayısı), S. 39, s. 31-47, İstanbul

AĞAR, M. Emin (2004), Türkçe Öğretiminin Tarihçesi, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, S.1, s.1-10

BANGUOĞLU, Tahsin (1987), Dil Bahisleri, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul

CAFEROĞLU, Ahmet (1970), Kâşgarlı Mahmut, MEB Yay. İstanbul

CANBOLAT, İbrahim S. (2007), İmaj-Gerçek ve İşlevsellik Bağlamında Eleştirel Bir Uluslararası İlişkiler Çözümlemesi Üzerine, Gazi Akademik Bakış, C.1, S.1, s.1-24, Ankara

CRYSTAL, David (2007), Dillerin Katli, (Çev. Gökhan Cansız), Profil Yayıncılık, İstanbul

ÇAĞAN, Kenan (2004), Sanat ve Edebiyatın Toplumsal Perspektifi -Siyasal İlişkilerine Dair Bir Çözümleme-, Hece Dergisi, S.90/91/92, s. 73-83, Ankara

ERCİLASUN, A. Bican (2004), Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi, Akçağ Yay. Ankara

ERCİLASUN, A. Bican (2011), Türk Dünyası Üzerine İncelemeler, Akçağ Yay. Ankara

GENÇ, Reşat (1997), Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türk Dünyası, TKAE, Ankara

İNALCIK, Halil (1996), Kutadgu Bilig'de Türk ve İran Siyaset ve Nazariye Gelenekleri, Reşit Rahmeti Arat İçin, TKAE s.259-271, Ankara

KAÇALIN, M. Sinan (2008), Kâşgarî'nin Doğumunun Bininci Yıldönümü Dolayısıyla, Türk Edebiyatı, S.420, s.43-47, İstanbul

- KAYA, Ceval (2009), Dîvânu Lugâti't-Türk Araplara Türkçeyi Öğretmek İçin mi Yazıldı? III. Uluslararası Türkoloji Kongresi Bildirisi, Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayını, s.145-148, Türkistan
- KORKMAZ, Zeynep (1995), Kâşgarlı Mahmud ve Divanu Lûgati't Türk, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, C.1, S.629, s.254-260, TDK Yayınları, Ankara
- MAHMÛD, Kaşgarlı (2012), Dîvânü Lugat-it-Türk, (Çev. Fuat Bozkurt), Eğitim Yayınevi, Konya
- Nizâmü'l-Mülk (2016), Siyasetname, (Çev. AYAR, Mehmet Taha) İş Bankası KültürYay. İstanbul
- ONAN, Bilginer (2003), Divanü Lûgat-İt-Türk'ün Dil Öğretim Yöntemleri Ve Dünya Filolojisine Katkıları Bakımından Bir Değerlendirmesi, TÜBAR S.XIII, s.425-445, Niğde
- TEKİNOĞLU, Hüseyin (2015), İlk Müslüman Türk Devleti Karahanlılar, Kamer Yay. İstanbul
- TÜRKDOĞAN, Melike Gökcan (2010), Siyasetnâmeler ve Bir Siyasetnâme Örneği Olarak Ahmedî'nin İskendernâme'si, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.3, S.12, s.418-430,

